

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

4:de årg.

Den 7 December 1902.

N:o 10

Återgifvande af text eller illustrationer ur HVAR 8 DAG utan särskild öfverenskommelse förbjudes.

INNEHÅLL: *Axel Wahlberg* (med 1 porträtt). *Krupps död* (med 6 illustr.) *Skytteförbundens representantmöte* (med 1 illustration). *Vapenutställningen i Lund* (med 1 illustration). *Svenska Cordiller-Chaco-expeditionen* (med 8 illustr.) *Anton Stuxberg* (med 1 porträtt). *Björnsjorne Björnson* (med 4 illustr.) *Inviqningen af Gjöviksbanan i Norge* (med 2 illustr.) *Från Stockholms teater- och musikvärld* (med 2 po trätt). *Östgöta Gille i Stockholm* (med 1 illustration). *Veckans porträttgalleri* (med 29 portr.) *"Wienerblod"*, den nya operetten å Vasateatern (med 3 illustrationer).

BONNIERS TRYCKERI AKTIEBOLAG. GÖTEBORG. 1902.

AXEL WAHLBERG.

AXEL WAHLBERG.

Sedan gammalt intager Sverige ett af de mest framstående rum bland de järnmalm- och järnproducerande länderna. Den svenska exporten af järn och stål utgör, som bekant, en af våra standardartiklar i detta afseende, om också Sveriges insats i världsmarknaden icke är med afseende å nämnda artikel så stor, som man i allmänhet antager. År 1894 lämnade Sverige i fråga om järnmalm 3,44 % af världsproduktionen, år 1899 endast 2,85 %. Men Kiirunavara och Luosavara torde komma att drifva dessa siffror åtskilligt i höjden.

Vårt land har i alla tider haft i bergshandtering skickliga personer, och det svenska järnet har ju ständigt intagit en rangplats på världsmarknaden. Men under årens lopp har konkurrensen där ute blifvit allt större: England, Tyskland, Förenta staterna ha med sina betydande, olika resurser, som tillåtit dem att i hög grad utveckla järnindustrien, behärskat marknaden.

Desto angelägnare är det för Sverige, att ha i facket kunniga personer, hvilka med sin vetenskapliga skicklighet kunna lägga en säker grund för industrien. Ty i våra tider måste, ifal lyckliga och bestående resultat skola ernås, de båda stormakterna vetenskap och industri arbeta hand i hand.

Bilden, som i dag pryder HVAR 8 DAGS första sida, är af en man, som, oakadt sin ungdom, blifvit en auktoritet, ja, en europeisk sådan, på järnets och stålets område. Bergsingenjören Axel Wahlberg, som vid några och trettio års ålder, med bibehållande af sitt ungdomligt goda humör, medhunnit ett så både kvantitativt och kvalitativt förvånande arbete, är känd öfverallt i Europa, där järn och stål spela en roll. Ofta har man under de senare åren i de svenska tidningarne mött hans namn, antingen han utsetts till svenskt ombud å någon kongress eller hållit något föredrag eller nedlagt sina rön i någon betydelsefull artikel. Följande rader lämna en öfversikt af den unge, men fullgode vetenskapsmannens lif och verksamhet.

AXEL WAHLBERG föddes den 2 juni 1868 i Stockholm. Föräldrarne äro godsägaren C. H. Wahlberg till Lännersta och dennes maka, född Landelius. Han blef student 1887 i Stockholms Realläroverk och intogs samma år i K. Tekniska Högskolan, hvarifrån han efter tre års studier utgick som maskiningenjör; men W. kompletterade omedelbart till Bergsskolans 4:de afdelning och genomgick såsom ordinarie elev denna läroanstalt läsåret 1890—91.

Under studietiden hade W. trenne somrar praktiserat å mekanisk verkstad samt en sommar arbetat som elev vid Sandvikens järnverk, där han efter slutad bergskolekurs antogs såsom ingenjör 1891.

Följande året utsändes han på detta verks bekostnad till Nordamerikas Förenta stater för att studera de förhållanden inom järnhanderingen, hvilka kunde vara af gagn för den svenska bruksdriften. En del af de därvid vunna resultaten publicerade W. i uppsatserna: »Några anteckningar om träkolstackjärns beredning i Nordamerika år 1892» samt »Nordamerikanska regenerativa, varmapparater» hvilka utkommo i »Järnkontorets Annaler». Åren 1894—96 förestod den skicklige fackmannen hyttor och stålverk vid Sandviken, hvilket verk han sistnämnda år lämnade för att tillträda föreståndarebefattningen vid den nyinrättade materialpröfningsanstalten i Stockholm, samtidigt med att han utnämndes till lärare uti ämnet »metallernas egenskaper» vid Tekniska Högskolan, hvilka båda befattningar W. allt fortfarande innehar.

Under de år W. sålunda nu arbetat i Stockholm har han äfven fullgjort en del extra uppdrag, hvilka bära vittne om hans sällsynta förmåga och det förtroende, som allmänt hyses till honom. Sålunda fungerade han som generalsekreterare vid den under Stockholms-utställningen 1897 hållna internationella materialpröfningskongressen, vid hvilken representanter från ej mindre än 17 olika nationer till ett antal af omkring 400 personer samlades i vår hufvudstad. Större delen af organisationsarbetet för denna kongress var anförtrodt åt W., som äfven hedrades med uppdraget att vid öppnandet hålla inlefningsföredraget öfver ämnet »Einige Hauptzüge der Entwicklung der Eisen-, Ziegel- und Cement-Industrie in Schweden nebst einem Theil von Untersuchungen genannten Materials».

Då den kända föreningen »The Iron & Steel Institute» föl-

jande år höll sitt mycket omtalade höstmöte i Stockholm, tog W. äfvenledes en verksam del i mölesarbetet.

Hösten 1897 invaldes W. af K. Landbruksstyrelsen såsom tekniker uti den af nämnda styrelse upprättade redskapspröfningsanstalten, hvilken funktion han under tvänne år innehade, då han på grund af utnämningen till kommissarie för den svenska metallurgiska afdelningen vid den blifvande Pariserutställningen, måste afsäga sig uppdraget.

I och för ordnandet af nämnda utställningsafdelning nedreste W. till Paris redan i februari 1900 och stannade därstädes något mer än ett halft år. Att vistelsen utsträcktes så långt berodde hufvudsakligast på W:s inval i den internationella juryn, där W. hedrades med vice-presidentskap i såväl klass- som gruppjuryn och därigenom blef den ende af Sveriges jurymän, som af franska regeringen insattes i »Jury Supérieure». W. var äfven hederspresident vid den internationella materialpröfningskongressen, hvilken hölls i Paris i augusti.

Följande året tjänstgjorde W. dels såsom ordförande uti en af klass-juryerna vid Landbruksutställningen i Gäfle, dels som juryman vid industriutställningen därstädes. Vid det samtidigt afhållna Tredje allmänna teknikermötet i Gäfle fungerade W. såsom ordförande i sektionen för mekanik.

Då »Järnkontorets Annaler», hvilka utkommit alltsedan 1817 och faktiskt utgöra världens äldsta periodiskt utkommande, tekniska tidskrift, fr. o. m. år 1900 väsentligt utvidgades och dess redaktion omorganiserades, utsågs W. till huvudredaktör och ansvarig utgivare, hvilken befattning han fortfarande bekläder.

Bland andra uppdrag W. erhållit må omnämnas, att han år 1897 valdes till styrelseledamot i »Internationaler Verband für die Materialprüfung der Technika», hvilken förening omfattar 23 nationer och i hvars styrelse flera af nutidens mest kända vetenskapsmän och teknici hafva säte, såsom den amerikanske metallurgen Henry Howe, den franske vetenskapsmannen Henri le Chatelier, den tyske materialpröfningsmeknikern A. Martens, ungaren Rejtö, ryssen Belebubsky m. fl.

Tillfölje af detta uppdrag har W. på svenska statens bekostnad färt företaga årliga resor till styrelsens sammanträden, som afhållits i Wien, Paris, Dresden, Zürich eller Budapest.

I sammanhang härmed må omnämnas, att W. år 1896 likaledes på statens bekostnad gjort en resa genom Tyskland, Bayern och Schweiz i och för studier vid därvarande materialpröfningsanstalter.

År 1901 utsändes W. af Järnkoret till den internationella ingenjörskongressen i Glasgow, i och för hållande af tvänne föredrag, af hvilka det ena, »Variations of Carbon and phosphorus in steel ingots», utgjorde resultatet af en större undersökning, som på järnkorets bekostnad utförts under W:s ledning och som var af synnerlig betydelse för den svenska järnhanderingen. Vid nämnda kongress innehade W. hedersledamotsskap såsom representant för Svenska Teknologföreningen, inom hvars »Andra Sektion» W. då tjänstgjorde såsom ordförande — en funktion, till hvilken W. denna höst åter blifvit vald.

Resan till Glasgow fortsattes omedelbart till Budapest, där W. vid den därstädes hållna internationella materialpröfningskongressen höll tvänne föredrag i ämnen rörande till materialpröfningsmekniken. På återvägen hem stannade W. i Köpenhamn för att i »Dansk Ingenjörförening» på uppdrag af Svenska Teknologföreningen hålla ett föredrag öfver Sveriges järnindustri.

I öfrigt har W. under de gångna åren gjort talrika resor till utlandet på enskild bekostnad i och för utredning af leveranstvister, dels i egenskap af medlem i internationella skiljedomsolar, dels såsom teknisk sakkunnig vid utländska rättegångar.

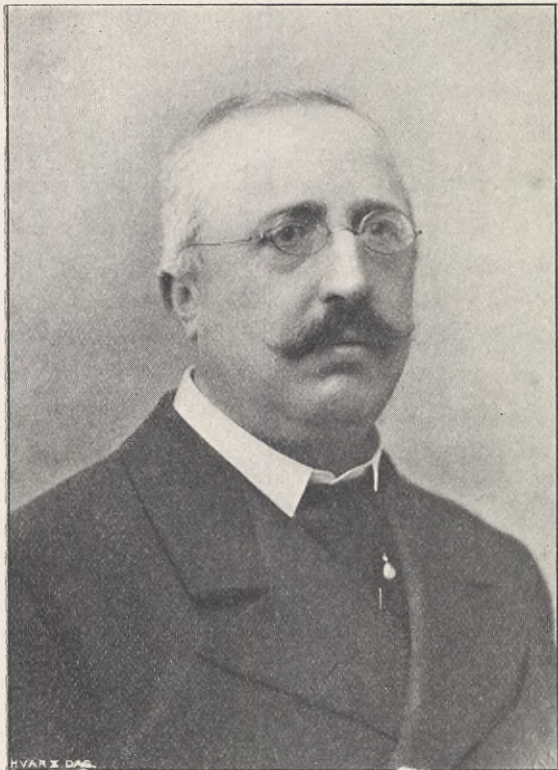
Under de år W. varit föreståndare för statens materialpröfningsanstalt, har densammans verksamhet väsentligt vidgats, hvilket bäst framgår däraf att intakten af utförda undersökningar på sex år femdubb-lats.

Af det föregående torde framgå, att W. vid sidan af sitt hufvudarbete idkat en omfattande författarverksamhet. I själfva verket har W. under de gångna åren publicerat ett 30-tal uppsatser och afhandlingar uti »Järnkontorets Annaler», »Teknisk Tidskrift», »The Journal of the Iron & Steel Institute», »Stahl und Eisen», »Baumaterialienkunde», m. fl. tekniska tidskrifter.

Den mest betydande af dessa publikationer är tvifvelsutan den, som omfattar en redogörelse för de vid Pariserutställningen af öfveringenjör J. A. Brill framlagda undersökningarne rörande järn och ståls egenskaper, hvilka undersökningar väckt ovanligt stor och berättigad uppmärksamhet. Nämnda redogörelse publicerades först i Järnkorets Annaler våren 1901 samt utkom strax efteråt i extenso uti »The Journal of the Iron & Steel Institute». Samma redogörelse har dessutom i mer eller mindre fullständig skick återgivits uti tyska, franska, amerikanska, ryska, österrikiska och ungerska facktidskrifter.

KRUPPS DÖD.

Efter fotografier och korrespondens till HVAR 8 DAG.

HVAR 8 DAG.
Efter fotograf.

Klisché: Benot Sjöfröresparve.

FREDRIK ALFRED KRUPP.

Efter ett i tidningarna framkommet angrepp mot hans privatlif, har den andre af de store tyske industrikungarna, FREDRIK ALFRED KRUPP, plötsligen dött. Från kväll till morgon har den Kruppska industridynastien på mansidan utslöcknat redan med den tredje generationen. Läkare och den aflidnes närmaste intyga, att den allt sedan barndomen kroppsligt svage mannen borttryckts af upprepade hjärnslag, direkt försakade af den upprördhet, de själsstrider, som angreppen mot honom framkallat. De hafva anledning att intyga detta, emedan det smygande ryktet af händelsernas följd sökt stödjepunkt för det antagandet, att Krupp lagt hand på sig själf.

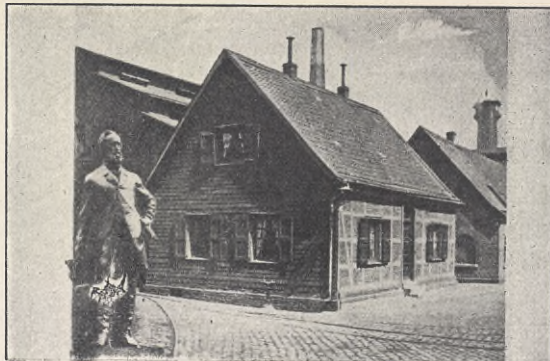
Efter kung Stumm kom Krupp, kanonkungen. Epitetet hade olika ursprung. Kung Stumm kallades helt enkelt kung, därför att han till det sista var den envärdige härskaren i sitt industririke, öfver sina tusentals arbetare och stora verk. Med järnhand styrde och ställde han där, omgifvande sin lilla stat i staten med befästningar i form af förordningar och förbud, som obevekligt uteslöto den moderna tidens inflytande på arbetarskarorna. Kanonkungen däremot var, oafsedt nu att han hade mycket litet af kung å la Stumm hos sig, samt att kunganamnet egentligen utan hans förskyllan gått öfver på honom såsom arf efter fadern, kungen i de fruktansvärda krigsredskapens rike. I Essen låg tills för några år sedan obestriddt centrum för kanontillverkningen, därifrån försågo sig alla världens härar med sina kanonmordverktyg. Utan hänsyn till de politiska växlingarna levererades till blifvande vänner och blifvande fiender, och därför kunde det inträffa, att tyska soldater, till exempel utanför Takuforten blefvo nedmejade af projektilerna från tyska kanoner från kinesernas artilleri. Från kanoner, på hvilka kanske deras fäder eller bröder eller de själfva där hemma i Essens gjutstälverk arbetat. Till Japan, Kina, Turkiet, Chile, Argentina, Venezuela etc. gingo Krupps kanoner, och med dessa leveranser följde äfven en finansiell maktställning gentemot dessa länder, hvilken mycket erinrar om de medeltida bankirernas herravälde öfver folk och furstar. Därifrån kom således den kungatiteln, som samtiden kreerat. Det har därvid förbisetts, att de Kruppska verkens hufvudsakliga produktion dock icke ställdes i krigets utan i fredens tjänst, att Kruppverken gjort de största insatser i samfärdselmedlens utveckling och förbättring genom tillverkning af material för järnvägar, handelsfartyg o. s. v. Själftälde Krupp aldrig höra benämningen kanonkung, och han hänvisade alltid på de arbeten, som hos honom för kulturella ändamål utfördes. Han var för öfrigt en tillbakadragen, stillsam, anspråkslös man, som icke fäste sig vid yttre hedersbetygelser, otillgänglig för smicker, föraktande kryperi, skygg för offentligt framträdande. Liksom han endast ville bli kallad herr Krupp, afslog han alltid sin kaiserlige väns anbud, att upphöja honom i adligt stånd. Med titelväsendets betydelse i Tyskland kunde han icke undgå att mottaga geheimeråds- och excellensstitlarne, men såsom ett efterföljansvärdt exempel för tyskaner, följer hans enkelhet honom äfven i döden, i det att dödsannonsen blott meddelar att »herr F. A. Krupp» afgått med döden.

Klisché: Kem. A.-B. Benot Sjöfröresparve Sthlm.—Gbg.

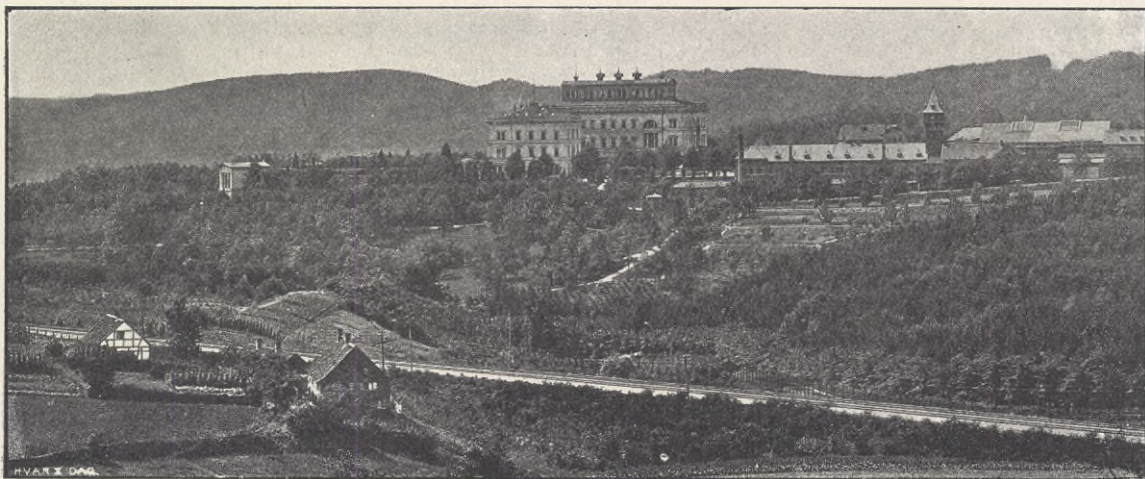
DE KRUPPSKA VERKEN I ESSEN: Gjutstålsfabrikerna.

Herrarna Krupp och Stumm bilda märkesväg i Tysklands industrihistoria. Den förste Krupp, som dog 1826, lade under stora svårigheter och umbäranden i Essen grundvalen till den tyska storindustrin. Ännu bevaras det lilla, obetydliga en-våningshus, i hvilket denna förste Krupp lefde och verkade, som en helgedom, i hvilken alla märkliga familjetilldragelser sedan dess firats och från hvilket också den siste direkt nedstammande ättlingen nu förts till sitt sista hvilorum. Den förste Krupp efterlämnade en fjortonårig son, Alfred, hvilken i arf fick den svåra uppgiften att fortsätta det af fadern påbörjade verket. Det sätt på hvilket han, stödd af sin moder, fullgjorde sin uppgift och mellan 1826 och 1887, då han dog, förde de Kruppska verken till höjden af blomstring, för dess produkter eröfrade världsmarknaden, hör till det intressantaste kapitlet i den tyska industriutvecklingen. Med honom an-

Kliché: Bengt Silfverparre.

DET FÖRSTA KRUPPSKA FAMILJEHEMMET.

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Silfverparre, Stilm-Öbg.

KRUPPS SLOTT, »VILLA HÜGEL», där denne industriens storman afsomnade.

dra generationen, nådde också mannakraften inom den Kruppska familjen sin höjd. Den svage sonen

öfvertog visserligen såsom ensam bestämmande de väldiga företagen, men han var ingen kampnatur, ingen kraftmänniska, och han insåg snart, att han inte räckte till för härskarleddningen. Därför satte han vid sin sida ett direktorium utmärkta, i industri och handel bepröfvade män, och det är dessa, som under de senare åren varit de ledande i praktiken, om icke till namnet. Detta vittnar dock om Krupps klara blick, hvilken tydligen såg faran att binda jätteföretaget vid en ensam person, som hvilken dag som helst kunde borttryckas och hvilken icke blifvit beskärd en manlig arfvinge att öfvertaga och leda verket vidare. Härigenom är det också möjligt att arbetet nu kan fortsättas utan att lida afbräck. Men med Krupp försvinner kanske den sista kvarlevan af den industriutvecklingsperiod,

Kliché: Bengt Silfverparre.

ARBETAREBOSTÄDER HOS KRUPP.

som kännetecknas af det patriarkaliska styresättet. Efter Stumms död, var Krupp visst den siste bland Tysklands storindustrielle, som midt uppe bland den moderna arbetarrörelsens stormvägor upprätthöll detta styresätt. Genom det ha Kruppverken uppstått, och det blef tradition i familjen att endast genom det kunde de upprätthållas. Här, i arbetet att kvarhålla patriarkalismen, ligger också kärnan till Krupps värdsbekanta arbetarevälfärdsinrättningar. Men ett tragiskt öde ville att denna släkt, som redan under andra generationen arbetat sig upp till en höjd, från hvilken den med suveräna blickar kunde se ut öfver värden, skulle sluta med tredje generationen såsom redan degenererad. Industrisläkterna, äfven de mäktigaste, synas icke såsom de gamla adelssläkterna kunna spinna sin släktråd i rak linie genom århundraden. Därtill upphetsas de för mycket i dagens brännande förvärisstrid, därtill förbruka de för mycket hjärnenergi, unna sig för litet hvila. De äro för mycket själ och för litet kropp.

*

De Kruppska verken omfatta hufvudfabriken, den väldiga gjutstålfabriken i Essen, samt dessutom artilleriskjutplatsen i Meppen, som mäter 25 kilometer i längd och hvarest alla kanoner profskjutas, stålverket i Annen i Westfalen, Grusonverket i Buckau vid Magdeburg, Germaniarvarvet vid Kiel, hvarest under senare åren några af den tyska handelsflottans största fartyg byggts, fyra masugnsläggningar, tre kolgrufvor, hvari under 1901 1½ million ton kol upptogs, en mängd järnmalmgrufvor i Tyskland, vidare järngrufvor i Spanien samt ett eget betydande rederi i Rotterdam. Värdet af dessa anläggningar beräknas lågt till 300 millioner mark; Krupps årliga inkomster beräknas till 20 millioner. På dessa arbetsplatser sysselsättas, enligt den senaste räkningen, 43,089 arbetare och tjänstemän. Räknas familjemedlemmarna med, så äro 147,645 personer direkt bundna vid och för sin existens beroende af Kruppverken. Gjutstålfabriken i Essen utgör en icke obetydlig stad för sig, med egna vattenlednings-, elektricitetsverks- och gasledningsanläggningar, eget telefonnät med 379

stationer, egen telegraf med 31 stationer, en 63 kilometer lång normalspårig samt en smalspårig järnväg etc. Vattentörbrukningen vid stål fabriken är större än hela staden Frankfurt am Mains vattentörbrukning; till och med elektricitetförbrukningen är i det närmaste lika stor som Frankfurts, ändock denna senare staden är en storstad om öfver en fjärdedels million invånare. För att så mycket som möjligt binda arbetarne vid verken, hafva herrarna Krupp igångsatt för ett privatföretag storartade välgörenhetsinrättningar i form af sjukkassor, pensionskassor, invalidhem, o. s. v., kassor hvilka nu besitta en förmögenhet på ett tjugotal millioner mark. Arbetarbostäder hafva byggts till ett så stort antal, att 5,500 stå till arbetarnes förfogande mot en billig hyra. Därjämte finnas vid gjutstål fabriken sjukhus, epidemiasarett, badanstalter, ålderdomshem, samlings-salar för arbetarne, industri- och folkskolor, ett stortadt folkbibliotek, som ständigt förses med den nya litteraturen utan hänsyn till tendens, en storartad konsumtionsanstalt, sysselsättande, ensamt denna, omkring 500 personer. Häraf kan man göra sig ett litet begrepp om dessa jätteverks omfattning.

Krupp var en modern, finkänslig ande, intresserad för modern konst och modern litteratur. I sin vackra villa, Hügel, utanför Essen, öfver en härlig dal, ägde han bl. a. ett kostbart tafvelgalleri. Dessutom intresserade han sig särskildt för segelsport, därvid sympatiserande med kajsar Wilhelm, hvilken visade Krupp en djup vänskap och ofta var gäst hos honom. På villa Hügel stodo alltid rum beredda att mottaga kajsaren. Nu har kajsaren genom att bevesta begrafningen ytterligare pointerat sin vänskap och härigenom äfven, liksom i det tal han efter begrafningen höll, velat protestera mot de misstankar, som riktades mot Krupp.

Den aflidne efterlämnar en närsvag, lidande hustru, som nu skall stå i spetsen för företaget, och två döttrar, af hvilka den äldre efter moderns död skall tillträda det Kruppska regentskapet. Detta enligt Krupps testamente. De Kruppska verken skola sålunda bibehållas såsom familjetillhörighet; under alla omständigheter få de icke under de närmaste 25 åren säljas eller ombildas till aktiebolag.

VY AF STADEN ESSEN.

Kliché: Kem. A.-B. Bragt. Skulpturerna Stilm.—Gbg.

SKYTTEFÖRBUNDENS REPRESENTANTMÖTE.

Foto. HVAR 8 DAG.

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Silfversparre, Sthlm.—Gbg.

GRUPP AF DELTAGARE: I midten ordföranden, öfverste G. Björlin.

Skytteförbundens allmänna representantmöte ägde i förra veckan rum i Stockholm å hotel Phoenix under ordförandeskap af centralstyrelsens ordförande, öfverste Björlin. Omkring 80 personer närvaro, representerande tjugofyra olika skytteförbund. Då dessa personer naturligtvis äro, hvar och en i sin ort, framträdande och skytteförbunden är en för vårt land särdeles viktig angelägenhet, ha vi tagit en bild af representantmötet, trots de ogynnsamma belysningsförhållandena.

VAPENUTSTÄLLNINGEN I LUND.

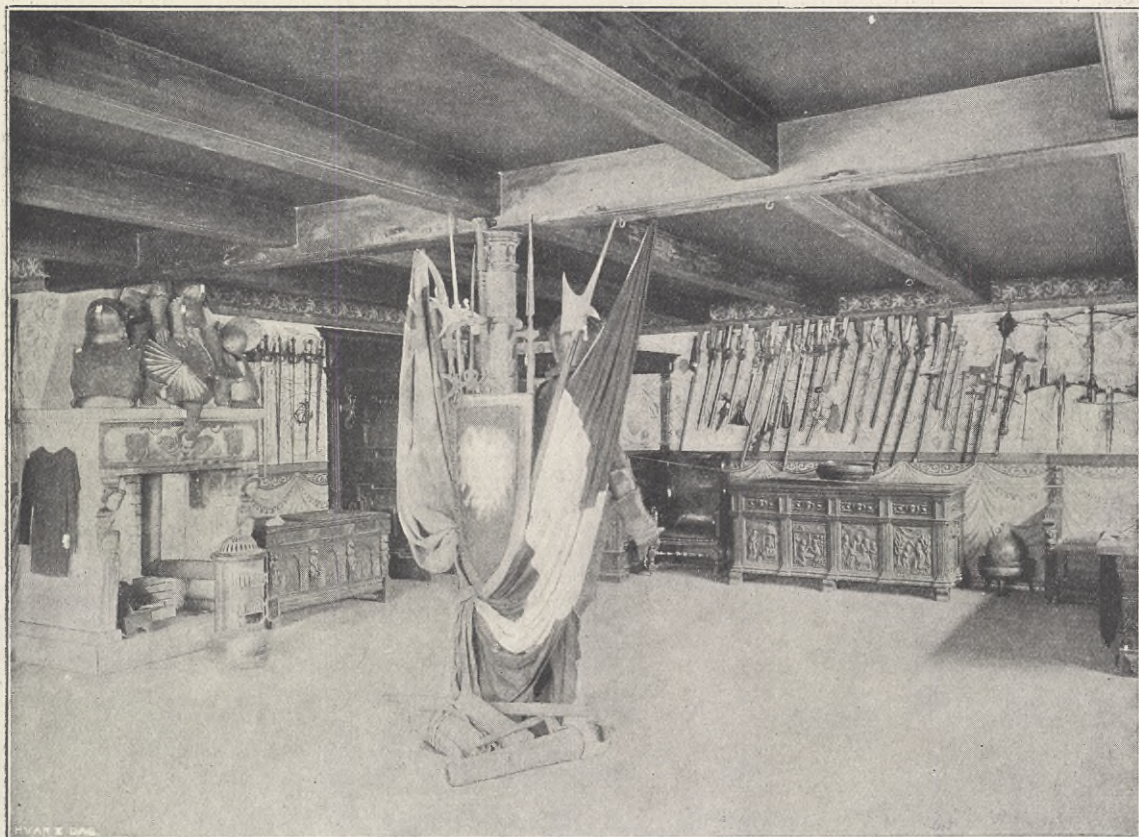

Foto. Jonn, Lund.

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Silfversparre Sthlm.—Gbg.

Lund pågår f. n. en vapenutställning, den första i sitt slag i Sverige. Dagens nummer af HVAR 8 DAG meddelar sina läsare en bild från utställningen. Vi ha flera till disposition, men vi ha ej kunnat få utrymme för mer än denna. Den visar en interiör från borgarhusets nedre våning med de i sina respektive tidsåterlöper exponerade utställningsföremålen från enskilda utställare. Utställningen omfattar inalles cirka 500 nummer förutom museets egen vapensamling, hvilken räknar cirka 1,000 föremål.

SVENSKA CORDILLER-CHACO-EXPEDITIONEN.

ERLAND NORDENSKIÖLD.

ERIC von ROSEN.

ROBERT E. FRIES.

GUSTAF von HOFSTEN.

Den 3 december öppnades i Stockholm en intressant och omfattande utställning af etnografiska, arkeologiska, paleontologiska, zoologiska och botaniska föremål, hopbringade under den expedition, som af de unga upptäcktsfararne friherre Erland Nordenskiöld, greve Eric von Rosen, licentiaten Robert Fries och Gustaf von Hofsten här om året företogs till det inre af Sydamerika. Expositionen har ett förträffligt läge i en rymlig lokal vid Stureplan och har under de dagar, den hittills varit öppen, besetts af en talrik publik.

På begäran af HVAR 8 DAG har en del under expeditionen tagna fotografier lämnats oss till reproduktion, och ha vi härmed nöjet visa våra läsare några natur- och folkbilder från det inre af Sydamerika.

Det var i slutet af mars 1901, som hrr Nordenskiöld och Fries afreste till Sydamerika, där Salta i Argentina togs till utgångspunkt för den första liksom för de följande expeditionerna. Det område, där N. och F. gjorde sina undersökningar, var kring Sierra Santa Barbaras fot i det Argentinska Chaco. Här gjordes upptäckten af en kultur, hvilken i mångt och mycket är skild från hvad man förut känner från dessa trakter.

I midten af augusti afreste Rosen och Hofsten och sammanträffade med de båda öfriga den 25 september i Salta. Redan förut hade en i Argentina länge bosatt svensk, hr Boman, engagerats för expeditionens räkning, och denne visade sig sedermera under expeditionerna mycket nyttig på grund af sin kunskap om landet.

Målet för den första gemensamma expeditionen var den ökenartade högslätten Puna de Jujuy, belägen omkring 3,500 meter öfver hafvet. Här studerades noggrant floran och faunan samt företogs arkeologiska gräfningar.

Tvåne bestigningar af det omkring 6,100 meter höga berget Chani företogs här, den första af greve R., som nådde den lägre toppen, den senare af hrr F. och H., som bestego den cirka 100 meter högre stor-toppen. Här påträffades lämningar af en gammal offer- eller signalplats och hr F. fann, märkligt nog, lavar å toppen.

Det bör nämnas, att hr Nordenskiöld, expeditionens chef, är zoolog, hr von Rosen arkeolog och etnograf, hr Fries botanist och hr Hofsten intresserad fågelsamlare.

CHOROTES-INDIANER, BOLIVIA-CHACO.

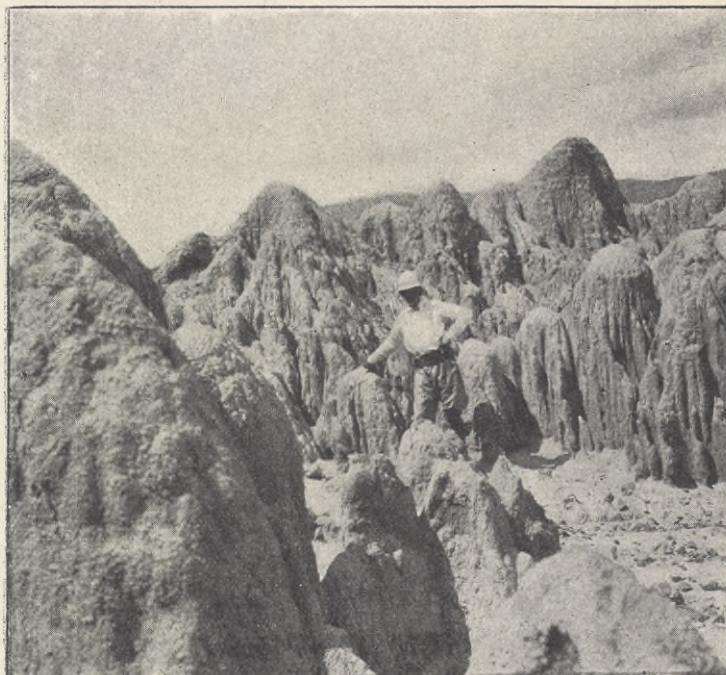

CHOROTES-INDIAN gnidande eld med två träpinnar.

Kitché; Kem. A. B. Dougl. Silfverparre, Stilm—Gbg.

PELARCACTÉ, Puna de Jujuy, Argentina.

LERFORMATION, Tarija, Bolivia.

Klické: Kem. A.-B. Bengt Silfverparre, Skåne—Gbg.

Hrr F. och H. stannade i Puna, medan de öfriga återvände till Salta för att utrusta en ny expedition. I den lilla byn Cangrechos, belägen i nordligaste delen af Punan, förenade sig expeditionens medlemmar och redo öfver högfjällen till Tarija i Bolivia.

Där gjordes särskildt värdefulla paleontologiska samlingar och bland annat företogs gräfvningar i en stor ruinstad från Incatiden. Som ett bevis på fyndens rikhaltighet kan nämnas, att omkring 3,000 pilspetsar af sten tillvaratogs.

Färden ställdes därpå till bolivianska Chaco, där läger upprättades nära nybygget Tatarenda i urskogen. Rika zoologiska och botaniska samlingar gjordes här. Grefve R. studerade på detta ställe bland annat Chorotes-indianerna. En exkursion företogs nu till Pilcomayo, där man kom i beröring med Tobas-indianerna, hvilken stam på 1880-talet mördade den franske vetenskapsmannen Crevaux och 1900 den spanske forskningsresanden Ibarra.

Här inträffade den episoden, att grefve von R., måste simma öfver floden, när båtar sknades.

Följande Cordillererna återvände expeditionen därpå och anlände till Salta i mitten af maj. Och i slutet af juni skedde ankomsten till Stockholm, där, som sagdt, expositionen af de gjorda fynden nu äger rum. En fotografi af dessa kan dock endast gifva ett mycket svagt begrepp om de vetenskapliga resultaten — de många pilspetsarne, stenarne o. s. v. äro för lekmannen alltför litet talande — under det att de vackra fotografier, som vi här återgifva, föra ett tydligt språk om det stora intresse, som är förknippadt med den svenska Cordiller-Chaco-expeditionen.

ANTON STUXBERG †.

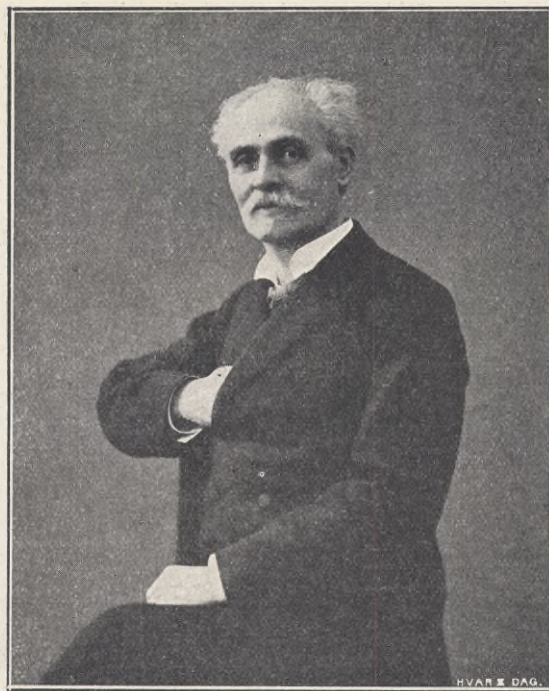

Foto. Jonason, Göteborg.

Söndagen den 30 november afled helt plötsligt den kände zoologen intenden en vid Göteborgs Museum doktor Anton Julius Stuxberg. Vi måste för dagen inskränka oss till detta korta meddelande och endast införa på trätt af den präktige, framstående mannen, för att i ett följande nummer återkomma med en biografi.

Foto: Magnus, A. Rydberg.

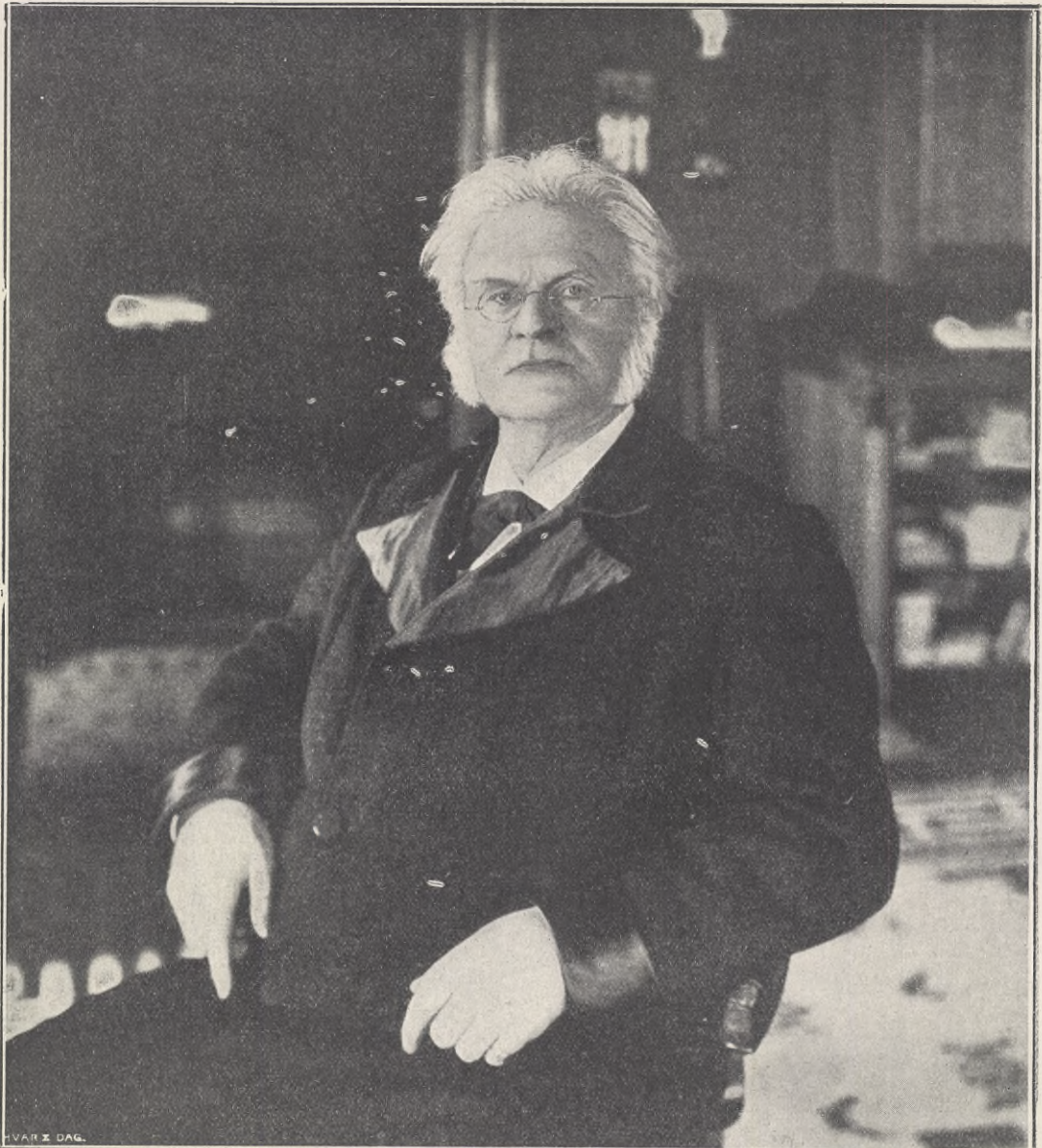
SKALDEN HEMMA HOS SIG PÅ AULESTAD.
FOTOGRAFI TAGEN UTESLUTANDE FÖR HVAR 8 DAG.

HVAR 8 DAG.
Klubb: Kem. A.-B. Beigt. Sjöförsäkr. Sölm.—Gbg.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON.

FOTOGRAFIER TAGNA I DESSA DAGAR MED SKALDENS SÄRSKILDA MEDGIFVANDE FÖR HVAR 8 DAG.
Fotograf N. Skarpmoen, Kristiania.

HVAR 8 DAG äger uteslutande reproduktionsrätt till samtliga fotografier, tagna vid detta tillfälle.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON.

Porträtt taget i dessa dagar speciellt för *HVAR 8 DAG*.

Kitché: Kem. A.-B. Bengt Sjöforsparre Södm.—Gbg.

Bjørnstjerne Bjørnson uppnår den 8 dec. de sjuttio år, hvilka man lyckligtvis icke alltid med skäl brukat sätta som gränspunkten äfven för de lifskraftigastes dagar och verksamhet, och litet hvar vilja vi med anledning däraf uttrycka vår beundran för den stora gärning, som varit hans, och hvilken vi alla hoppas, att det ännu länge måtte vara honom förunnadt att fortsätta. Men att för andra söka teckna något af sina intryck af Bjørnson — huru svårt! Huru oändligt svårt måste det icke vara för den som så godt som uteslutande intresserar sig för litteratur att skriva om och söka belysa ett omfattande geni, som Bjørnson, för hvilket boken knappast någonsin varit annat än ett medel bland många andra att predika och för hvilket dikten knappast någonsin varit annat än ett medel bland många andra att omvända! Det har i Sverige

af lätt förklarliga skäl fastslagits en coutume att göra sträng skillnad mellan Bjørnson som poet och Bjørnson som — allt det andra han varit och är, men intet kan i själfva verket mera förfalska den riktiga uppfattningen af detta stora rika och allt omspannande snille.

För visso är han stor som poet och diktare. Huru tidigt vann han ej som sådan sitt furstliga sköldemärke. Hans första bondenoveller äro utomordentliga, klassiskt sköna mästerverk, och berättelser som »Synnöve Solbaken», »Ärne» och »Örnnästet» skola i de nordiska länderna ständigt höra till dessa verk, hvilka hvarje ny generation, hvarje nytt släktled af människor, skall läsa och tjasas af. Hans romanstil är i dessa historier af en fasthet och monumental enkelhet, som aldrig öfverträffats och knappast uppnåtts, och det ligger en kraft och styrka i sidorna, som

Kliché: Kon. A.-B. Bengt Sjöfverparre, Sköln—Öbg.

BJÖRNSONS VACKRA GÅRD AULESTAD I GUDBRANDSDALEN.

komma en att se sig om i världslitteraturen efter en motsvarighet. De dramatiska arbeten, som närmast följde efter dessa märkvärdiga berättelser, styc-ken sådana som »Sigurd Slembe» och »Maria Stuart», forsa af dramatiskt lif och rörelse och äro byggda af en stor och vidunderlig poetfantasi. Men med en förvånande hastighet följes dessa verk, de enda där han mera uteslutande visar sig som poet och »litterär» författare, af andra, bakom hvilka diktaren redan står som den stridsglada och våldsamma kri-gare, han sedan ständigt varit. Och först dessa verk, först verk som »En Fallit», »Redaktören» och »Kong-en», läto en lära känna den verkliga Björnstjerne Bjönson.

Som bekant voro dessa stycken satirer och ten-densstycken. I »En Fallit» polemiserade Björnson mot ruttenheten inom köpmansvärlden, i »Redaktören» bekämpade han ovederhäftigheten inom pressen och i »Kongen» gällde hans satir kungadömet. Men denna satir var icke en skadeglad och elakt och bittert skrattande satirdiktarens, den härrörde, man märkte det ögonblickligen, från en man, hvilken framför allt kände sig som medborgare i ett land, där han föddts, och som harmades öfver eländet i landet såsom öf-ver en skam, som drabbade honom själf. Diktaren kände sig äga snillets öfverlägsenhet öfver sin om-gifning, men denna känsla af öfverlägsenhet föran-ledde honom icke att hänle öfver och begabba dess dumhet och vrånghet. Han kände sig som en do-mare i Israel, hvilken det tillkom att tukta, men framför allt rätta och vägleda, och hvilkens högre visdom satte honom i stånd att blicka in i folkets njurar och hjärtan, förstå dess elände och finna medel att undanskaffa orsakerna därtill. Här fram-stod Björnstjerne Björnson med ens som sitt folks vapenrustade domare, som sitt folks och sitt lands höfding. Att han varit detta, att han så godt som alltid visat sig vara värd och duglig att vara detta, det är hans storhet, och det skall göra att man måhända en gång nämner hans namn främst i det norska folkets historia. Det är framför allt som handlingar af visdom och förklarande rättfär-dighet, som hans senare yppersta litterära arbeten, stycken som dubbeldramat »Over Ævne» och »Paul Lange och Thora Parsberg», böra bedömas. Och det är också framför allt som handlingar af en som känner sig som sitt folks korade och själfskrifne representant, som hans uppträdande som social kämpe i öfrigt och som politiker bör fattas och i

de fall, där detta ord kan vara på sin plats, för-lätas.

*

Hur tidig och brådmogen har icke hans utveck-ling varit! Några data ur hans ungdomslif visa det. Son till en präst föddes Björnstjerne Björnson den 8 december 1832 i Kvikne, en af Dovrefjäl-lets dalsänkor, en kal och ödslig trakt, där husen lågo långt ifrån hvarandra, där marken var karg

HVAR 8 DAG.

PÅ AULESTAD.

Kliché: Bengt Sjöfverparre.

och snön de långa vintrarne låg som ett dödens och den stora stilhetens hölje öfverallt. Genom att fadern redan innan sonen hunnit blifva mer än sex år gammal förflyttades till Nasset i Romsdalen, kom emellertid den blifvande store förhålligaren af det norska landets skönhet och mäktiga poesi att tillbringa andra af sina uppväxtår på en plats som i allt var den förras motsats. Här var naturen gifmid och vänlig och människorna lifliga, glada och fritt växande som den. Och den lille Björnstjerne fick själf denna naturs och dessa människors kraft, friskhet och glada och stolta oböjlighet.

Så komma skolåren i Molde, där han genast blir den ledande bland kamraterna, stiftar föreningar och frossar i den samtida norska litteraturen, och så komma åren i Kristiania, där han under det han förbereder sig till studentexamen, kastar sig öfver hela den rika danska litteraturen, träder i vänskaplig förbindelse med Vinje och Ernst Sars och lär känna stadens danska teater, hvilken det blir hans uppgift att bekämpa och söka ersätta med en norsk och nationell! År 1852 reser han hem och tillbringar ett år där, hvarunder han träder i lifligare och varmare förbindelse med ortens bönder, sina blifvande hjältar, men återvänder så till Kristiania, och nu är han med ens i elden — den eld, ur hvilken han aldrig skall dra sig tillbaka! Han gör sig känd som oförfärad och het-sig kritiker och medelst den goda eld och den goda hänsynslöshet, som ständigt varit hans liksom alla passionerades bästa, men farliga egenskaper, skaffade han sig hoptals af bittra och ursinniga fiender bland de åldrade parfymtillverkare och de gamla blomsterförsäljerskor, som utgjorde de producerande. Storm och hotande sus stod det genast från början kring hans namn, och så är det nu i femtio år, som detta namn blänkt och lyst fram-

för slaglinien! Härefter kan man sammanfatta alla biografiska uppgifter i en enda, att han stått i breschen i alla offentliga strider, och om han rest i utlandet eller tillbringat år ensam på en egen-dom betyder härvidlag intet.

Själfva hans »genombrott» till modern och europeisk uppfattning betyder icke så mycket och ett för öfrigt mindre lyckadt verk som »Laboremus» visar, att han aldrig varit europé, som till exempel Brandes utan ständigt ett stycke af en romantiker.

Så som han vid tjugu år står för en, så står han också för en under hela sitt följande lif. Med en i en storartad natur fritt uppväxt människas hela andiga hälsa och brusande och glada rikedom på krafter dyker han upp i det offentliga lifvet och öppnar med bullersam, men mäktig styrka kampen mot det han ser mörkt och förkrympt i den allmänna eller privata tillvaron. Hur mycket dunkelt och fult han får se ute på stadens gator, och hur mycket oskönt och vanhederligt han tycker sig skynta bakom husens dörrar och fönsterrutor! Men hvarför förtvifla och kasta bort hoppet? Utanför gatornas och grändernas smuts och elände tager ju den stora, ofördärfvade och eviga naturen vid och hvarför skulle man icke vara hoppfull, när man vet huru nära dess outtömliga ljuskällor och aldrig sinande hälsa befinna sig! Det är bara att leda in luftströmmarne i det mänskliga lifvet och bekämpa de mörka osanningar, som befiäcka detta!

Så har Björnstjerne Björnson under femtio år varit sitt lands och sitt folks store optimistiske ljus- och sanningskämpe. Han har talat högt och våldsamt och han har förargat många som icke förstå att den som kommer från fjällen och de stora skogarne måste tala högt och våldsamt, men af alla dem som han förargat finns det väl ingen som icke skall känna luften underligt död och stilla den dag då den rösten ej längre ropar ut sina ord.

DAVID SPRENGEL.

INVIGNINGEN AF GJÖVIKSBANAN I NORGE.

Foto. Skarpmoen, Kristiania.

Kilch: Kem. A.-B. Rosent Silfversparre, Skalm—Tbg.

Prins Carl har i dagarna invigt den nya Nordbanelinien Kristiania—Gjøvik. Den nya bandelen går genom en hänförande vacker trakt och blir förvisso till gagn såväl för handel och industri som för turistlifvet i Norge. Vid ett flertal stationer uppvaktades prinsen, som ock deltog i den stora invigningsmiddagen i Gjøvik. Våra bilder visa: Prinsen samtalande med mötande vid Skreia station samt den nya Gjøviks station.

Foto. HVAR 8 DAG.

Kliché: Benzt Silfversparre.

THÉRÈSE ELFFORSS.

En af Sveriges äldsta skådespelarinnor.

I sitt 80 år ingick den 30 november fru Thérèse Elfforss, en af de båda ännu i lifvet varande kvinnor, som spelade med på Anders Lindebergs Nya (nuvarande Dramatiska) teater.

Thérèse Öberg var blott 14 år, när hon antogs till elev vid k. teatern, hvarifrån hon 1842 kom till Nya teatern. 1846 e.höll hon anställning vid hr L. E. Elfforss' sällskap och blef snart direktörens maka. Hon tillhörde därefter till 1892 landsortsscenen, dels som skådespelerska, och dels, efter direktör Elfforss' död 1869 som chef för sällskapet, hvars ledning 1889

öfvertogs af August Lindberg. Fru E., hvilken med sitt behagliga utseende, älskvärda väsen och sin goda begåfning varit mycket uppburen af landets teatervänner, spelade i sin ungdom älskarinne- och hjältinnerollerna i den tidens melodramatiska och historiska stycken, uppträdde sedermera i de förnämsta yngre kvinnliga rollerna i Blanches Jolins och Hedbergs skådespel och lustspel samt utmärkte sig slutligen för sina karaktäristiska framställningar af komiska gumroller.

Fru Elfforss bor nu hos sin son i Stockholm och njuter af hvila på ålderdomen. Hon är allt fortfarande intresserad och liflig och tycktes icke ha något alls emot att bli fotograferad nu vid gränsen till det åttionde året.

Kliché: Benzt Silfversparre.

MANDIS ÅGREN.

Den unga debuterande romansångerskan.

Den senaste tiden har namnet Mandis Ågren rätt ofta förekommit i recensioner från konserter i Sverige och Norge. Och kritiken — representerad af de bästa auktoriteter — har varit i hög grad uppmuntande och ofta berömande. Med en vacker, fyllig och välskolad mezzosopran samt med ett intagande sätt att bära fram sina romanser har den unga sångerskan vunnit bifall jämväl af den stora publiken.

Dotter till framtidne disponenten Hugo Ågren å Vargön, har fröken Å. studerat för m-me Trelat i Paris, samt för fru Grieg, därvid dennas man, den store kompositören, lär ha särskildt intresserat sig för den unga svenskans anlag.

ÖSTGÖTA GILLE I STOCKHOLM.

HVAR 8 DAG.

Kliché: Benzt Silfversparre.

ÖSTGÖTA GILLE i Stockholm firade den 28 nov. inträdet i sitt 100:e år med en lysande fest, som bl. a. bevistades af konungen. Vår på festaftonen tagna bild visar den måleriska östgotapolska, som dansades af åtta par nationalklädda damer och herrar.

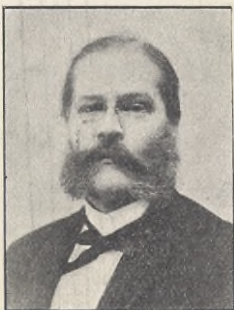
* * *

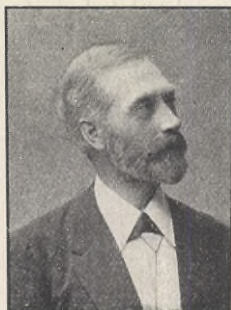
:: VECKANS ::

A. KEILLER,
bruksägare, Göteborg, fyllde den 26 nov. 70 år.

J. F. von Sydow,
hofrättsråd i Göta Hof:ätt, Jönköping, kommunalman, ingick den 23 nov. i sitt 70:ne år.

N. A. FORSBERG,
lektor, fil. doktor, fyllde den 19 november 70 år. Sedan 1893 tjänstledig från sin befattning.

W. TH. EWERT,
grosshandlare, Göteborg, fyllde den 25 november 60 år.

ANNA BRANTING,
den bekanta skriftställarinnan (signaturen René), fyllde den 19 nov. sin födelsedag.

ANDERS ANDRÉÉN.

65 år fyllde den 19 november chefen vid Skandinaviska Kreditaktiebolagets huvudkontor i Göteborg, bankdirektör *Anders Andréén*. Född i Fritsla, inträdde A. i bankens tjänst 1866 och togs äte i styrelsen 1893. Verkställande direktör sedan 1877, efterträdde A. den 1900 af lidne bankdirektör Theodor Mannheimer såsom chef med den berömda finansmannens son, herr Herman Mannheimer vid sin sida såsom verkställande direktör.

Den man som står i spetsen för ett bankinstitut med Skandinaviska Kreditaktiebolagets stora anseende och för svenska förhållanden enorma omfattning, måste vara finansiellt begåfvad och bevandrad, och detta i förening med en mera ovanlig beläsenhet och kunnighet har bildat bankdirektör Andréén till så att säga en typ för själfva banken: stortseende, lugnt och klokt afvägande, erfaren och skicklig.

NILS BURMAN,
grosshandlare i Stockholm, fyllde den 8 nov. 50 år.

A. v. WACHENFELDT,
lasarettsläkare i Ystad sedan 1901, ingick den 19 nov. i sitt 45:te år.

CARL HOLM,
stadsfiskal i Falun sedan 1874 och stadsfogde därstädes sedan 1880, fyllde den 17 nov. 70 år.

C. A. E. HALLBERG,
postmästare i Borås sedan 1892, ingick den 24 nov. i sitt 50:de år.

MAGNUS BRUNSKOG,
öfveringenjör, chef för Eskilstuna Järnmfr.-A.-B:s fabriker, fyllde den 21 nov. 55 år.

A. W. L. JANSSON,
fortifikationskassör. Landskrona, fyllde den 22 nov. 60 år.

N. J. NORDENFELDT,
major vid Värmlands regementes reserv, fyllde den 18 nov. 60 år.

PORTRÄTTGALLERI

L. ANDERSSON,
komminister i Brännkyrka, fyllde
den 23 nov. 80 år.

G. W. L. LÖNEGREN,
f. d. generallutdirektör, Stock-
holm, ingick den 25 nov. i sitt
75te år.

H. M. af PETERSENS,
förste hofjägmästare, fyllde den
24 nov. 60 år.

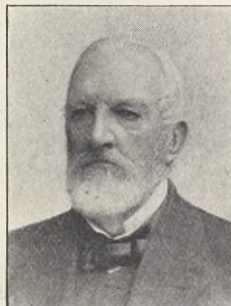
A. V. SCHÜTZERCRAINTZ,
magistratssekreterare i Stockholm,
fyllde den 25 nov. 60 år.

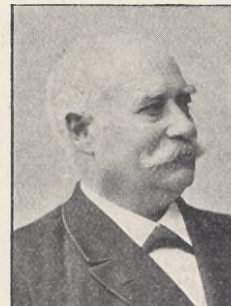
† L. G. A. W. PÅLMAN-
STJERNSPARKE,
ingeniör, fideikommissarien till
Ågårdén, afled den 22 nov., 82 år
gammal.

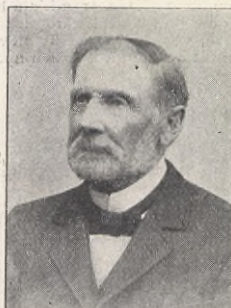
† MORTIMER UDDENBERG,
f. d. kamrerare i fängvårdsstyrelsen,
Stockholm, afled den 17 nov. 81
år gammal.

† F. B. von SCHWERIN,
greffe, kassadirektör i Skånes en-
skilda bank i Stockholm 1878-92,
afled den 24 nov., 77 år gammal.

† FRANS GUSTAF KLINT,
fabriksidkare, Stockholm, en af
hufvudstadens mest aktade bor-
gersmän, afled den 25 nov. Född
1838.

† E. L. WENSTRÖM,
f. d. skogsingeniör, föreståndare
för Järnkontörets praktiska kola-
reskola i Värmland, afled den 20
nov. Född 1826.

† R. U. QUECKFELDT,
f. d. bruksdisponent, i 53 år an-
ställd vid Orreörs bruk i Små-
land, afled den 16 nov. Född 1815.

† MARTIN ÅKERBLAD,
landtbrukare i Knifshult, afled
den 19 nov. 63 år gammal.

† H. O. INDEBETOU,
fil. doktor, afled d. 16 nov. Född
1816 och känd som flitig forskare
och översättare.

† P. R. EKELUND,
Öningeniör, Norrköping, afled
den 20 nov., 61 år gammal.

† S. O. A. GYLLENSVÄRD,
öfverdirektör och chef i järnvägs-
styrelsen, Stockholm, afled den 26
nov. 41 år gammal.

† IDA BERGLUND,
husmoder på Allm. och Sahlgren-
ska sjukhuset sedan 1900, afled
den 21 nov. 44 år gammal.

† GÖRAN STAËL v. HOLSTEIN,
löjtnant vid flottan, afled den 21
nov., efter vådlig händelse, 25 år
gammal.

»WIENERBLOD», DEN NYA OPERETTEN Å VASATEATERN.

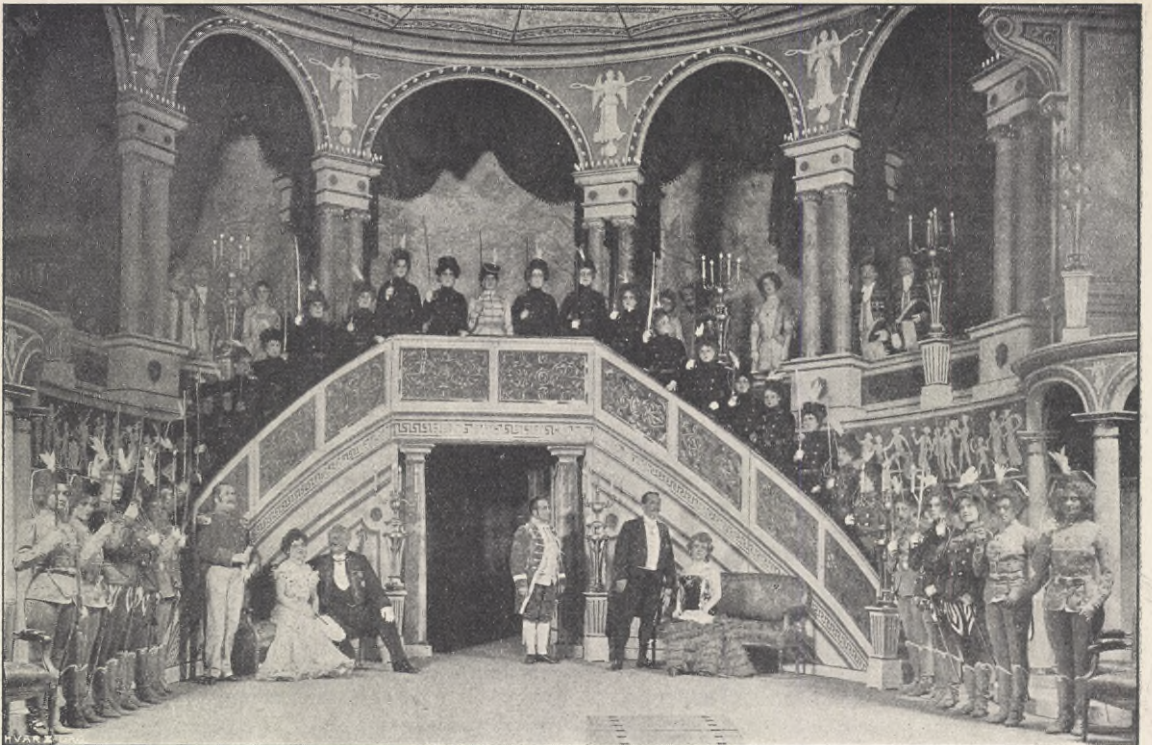

Foto. HVAR 8 DAG.

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Sjöfverparre Stålm—Gbg.

2:DR AKTENS SLUTSCEN.

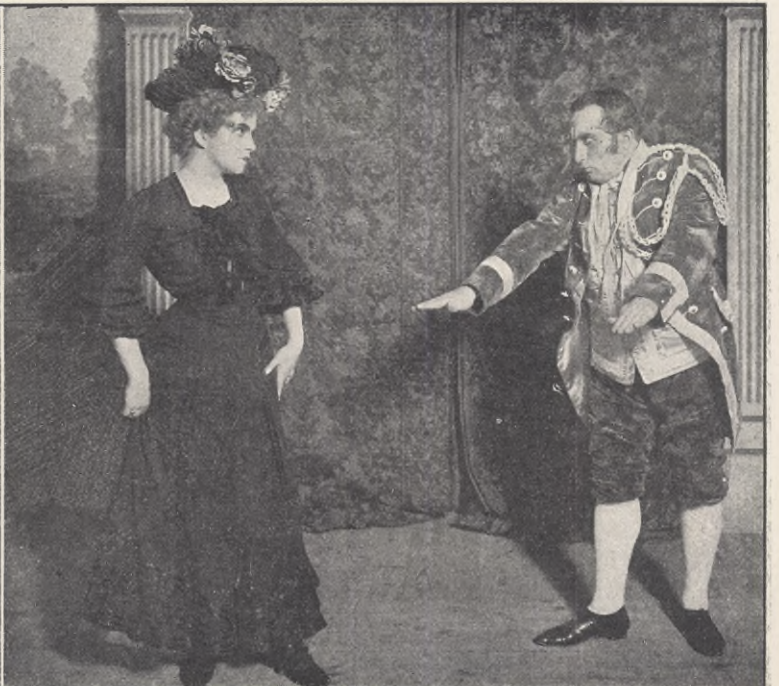
Wienerblod, arrangerad till gamla och efterlämnade melodier af den berömda Wienkompositören Johan Strauss, uppfördes nyligen för första gången å Vasateatern i Stockholm. Framgången var fullständig, så att Vasateatern säkert icke på länge kommer att byta program. Handlingen i »Wienerblod», som rör sig om de kärleksäventyr, hv-ri Reuss-Schleiz-Greiz' sändebud i Wien, unge greve Zedlau, ogeneradt kastar sig, oakadt han är gift med en förtjusande kvinna, är lustigt, om också något tamt hopkommen. Men det salt och peppar, som saknas, ersättes af roliga och oskyldiga detiljer, och man beöfver i »Wienerblod» aldrig förarga sig öfver något enbart idiotiskt, såsom förhållande, tyvärr, är

med en del andra moderna operetter. De uppträdande, fru Meissner som grevinnan, fröken Berentz som grefvens väninna, och särskildt fröken Hamberg som en ung, nöje-begifven modist samt på herrsidan hr Ringvall som enfaldig premierminister, hr Lund som tokrolig bejant, hr Adam som den unge grefven m. f., voro alla till sin fördel och spelade med lif och lust. Ballettkåren har också i »Wienerblod» tillfälle att utmärka sig. Uppsättningen är präktig, framför allt a dra aktens dekoration, en stälände belyst pelargång med svängda trappor, allt af verkligt trä, så att de uppträdande, däribland hela ballettkåren, obehindradt kunna gå upp och ned samt gruppera sig å trapporna.

Foto. HVAR 8 DAG.

FRÖKEN INGA BERENTZ

Kliché: Kem. A.-B. Bengt Sjöfverparre Stålm—Gbg.

FRÖKEN HAMBERG.

HERR LUND.